

Posudek oponenta na bakalářskou práci

Název práce: Svobodní zednáři a péče o opuštěné a sociálně znevýhodněné děti v Čechách v 18. století

Autor práce: Ondřej Marek

Oponent práce: Dalibor Jiří Vik

V Praze, dne 1. 9. 2024

Předkládaná bakalářská práce Ondřeje Marka má název *Svobodní zednáři a péče o opuštěné a sociálně znevýhodněné děti v Čechách v 18. století*, který zároveň shrnuje její obsah i cíl. Autor si hned v úvodu pokládá celou řadu výzkumných otázek, týkajících se přínosu zednářského hnutí pro péči o sirotky, motivace, povahy a ideových základů zednářské charity, míry institucionalizace charity v zednářském hnutí ad. Vymezuje také metodu, jíž je kvalitativní analýza historických dokumentů, které autor správně kvalifikuje a rozlišuje mezi nimi (s. 8-9). Z hlediska oponenta lze konstatovat, že téma práce je nosné, cíle jsou zvolené velkoryse, avšak nikoli nesplnitelně, metoda je přiměřená cílům. Seznam pramenů, s nimiž autor pracuje, je rovněž přiměřený danému stupni kvalifikační práce. Práce obsahuje požadované náležitosti a splňuje formální kritéria na daný typ práce kladená.

Struktura práce je logická a srozumitelná. V první kapitole autor řeší historický kontext, ve kterém uvádí čtenáře stručně, ale výstižně do situace péče o sirotky a nezaopatřené děti v podunajské monarchii v 18. století a její institucionální (ne)zakotvenosti (špitály, sirotčince, institut pěstounství a jeho kontrolní mechanismy). Ve druhé kapitole čtenáře opět shrnujícím způsobem uvádí do „první kapitoly“ existence svobodného zednářství v Čechách v časově relativně krátkém úseku kolem josefinských reforem do 90. let 18. stol., jeho rozkvětu i následného zákazu. Ve třetí kapitole se zaměřuje na hlavní osobnosti českého zednářství, které rovněž významnou měrou přispěly k péči o sirotky a nezaopatřené děti či k jejímu metodickému a pedagogickému uchopení (Cornova, Born ad.). Čtvrtá kapitola nabízí zajímavý vhled do ideové základny péče zednářů o potřebné, kterou autor otevírá především prostřednictvím Fichtovy *Zednářské filosofie*, Andersonovy *Knihy konstitucí*, dokumentu popisujícího zednářské řády vydaného jednou z pražských lóží v roce 1794 a Cornovova spisu *O výchově sirotek zednářských*, jemuž je v předložené práci právem věnována největší pozornost. Pátá kapitola pojednává již přímo o institucích založených samotnými zednáři (Sirotčinec sv. Jana Křtitele a Ústav pro hluchoněmé). Následuje shrnutí, zhodnocení a diskuse.

Práci považuji za celkově velice zdařilou. Autor v ní prokazuje schopnost samostatného badatelského výzkumu, dílko je čtivé a psané kultivovaným jazykem bez větších hrubek a překlepů (výjimka např. s. 38: „lůže byli...“) a tvoří koherentní výsledný tvar bez zbytečného balastu a neplodných odboček. Záležitosti, které jsou všeobecně známé, pojednává většinou elegantní zkratkou a soustředí se výhradně na vytčené cíle, které naplňuje.

Jako oponent přeji autorovi mnoho úspěchů v dalším studiu a akademickém bádání a navrhuji jeho práci hodnotit známkou výborně (1).

Na závěr připojuji drobný podnět. Uvádím jej „pod čarou“, aby bylo jasné, že v tomto případě nejde o oponentskou výtku, protože práci v bakalářském stupni považuji za dostačující, ale spíš o námět k případnému dalšímu promýšlení. Autorův přístup k zednářům je v zásadě pozitivní, namnoze oslavný, jen zřídka kritický (viz např. s. 30, pozn. 83). I když se poctivě snaží o vyrovnané hodnocení, přece jen tu a tam sklouzne ke zjednodušujícím či mírně zkratkovitým formulacím. Mám na mysli např. následující: „Oproti absolutistickému státu, který tyto reformy (v sociální

oblasti, pozn. oponenta) zaváděl mocensky a sledoval politiku společensko-ekonomického rozvoje a hladkého fungování státního soukolí, zednářství více dbalo na humanitní ideály lidskosti a rozvoj jedince.“ (s. 38) Je to podle mě trochu zavádějící a snad i nespravedlivé, protože o několik stránek výše autor uvádí, že oba zednáři založené ústavy vznikly s nemalou podporou a za přímé spolupráce aparátu právě onoho „absolutistického státu“ (Marie Terezie, Josef II.). Je to škoda, protože podobné zkratky vedou pak ke zplošťujícímu hodnocení. Mám trochu pocit (možná je ale neoprávněný?), že autor se bezděky ztotožňuje s rétorikou prvorepublikových prací o zednářích (tvoří koneckonců některé položky v jeho seznamu literatury), které měly tendenci je vykreslovat právě jako hlavní hybnou sílu pokrokového osvícenství 18. stol., aby tuto roli nemusela (což by bylo jistě historicky spravedlivější) přičknout těm, s nimiž až donedávna vedla svůj národně-emanipační zápas. Je ovšem nabíledni, že osvícenství se v monarchii šířilo zejména jak prostřednictvím některých osobností habsburského arcidomu, tak mnoha osobností, proudů a společenství uvnitř katolické církve. Pokud se autor bude problematikou dál zabývat (což by bylo jistě vítané), doporučoval bych mu také pokusit se vnímat osvícenství v širším kontextu – nejen jako nositele „pokrokových tradic“, od něž vede neproblematická spojnice do naší současnosti, ale i v jeho odvrácených projevech a zákoutích, a zejména v nuancích, s nimiž byly osvícenské myšlenky přijímány a dále šířeny v různých zájmových a stavovských skupinách. Svobodné zednářství je v tomto ohledu třeba zasadit do mnohohrstevnaté duchovní mapy, v níž podle mě netvoří oddělenou enklávu, kterou čas od času mocnáři „využili pro své politické cíle“, ale státní mocí specifickým způsobem prolíná. Věřím, že snaha o poněkud plastičtější pohled a hodnocení by mohla autora badatelsky obohatit.